

Sonun Başlangıcı: Filistin Cephesi ve Gazze Muharebeleri

Mesut Uyar

İstanbul, Kızılay Kültür ve Sanat Yayınları, 2023, 208 sayfa, ISBN: 978-625-99214-5-7.

Uğurcan ŞAHİN*

Mesut Uyar'ın *Sonun Başlangıcı: Filistin Cephesi ve Gazze Muharebeleri* isimli kitabı Aralık 2023'te kaleme alınmıştır. Kitap 6 bölümden oluşmaktadır. Sina-Filistin Cephesi ve özellikle Gazze Muharebeleri kitabın odak noktasıdır. Yazar, kitabın yazılmasının temel sebebi olarak, Çanakkale Muharebesi meydanlarının milyonlar tarafından ziyaret edilirken, Sarıkamış ve Kafkas Cephesi meydanlarının öksüz kalmasına dikkat çekmektedir. Öte yandan Kut'ül-Amare Zaferi yeniden keşfedilirken, İngiliz ordusunun iki kez mağlup edilip, ancak oldukça zorlu üçüncü bir muharebe sonucunda maliyetli bir galibiyet aldıkları Gazze Muharebelerinin gözlerden ırak kalmasına da değinmektedir. Bu tür ihmal ve ilgisizliklerin bu kitabın yazılmasının temel sebebi olduğunu öne sürmektedir.

“Sina-Filistin Cephesi'nin Açılması” başlıklı birinci bölümde (s. 13-61); Sina-Filistin Cephesi'nin açılması, ardından 2. Kanal Muharebesi, Ara Dönem ve Sina Yarımadası'nın tahliyesi süreci ele alınmıştır. Yazar, Sina-Filistin Cephesi'nin açılmasının iktidar veya askerî liderlerin isteği değil, Alman Genelkurmayı'nın talepleri doğrultusunda gerçekleştiğini vurgulamıştır. Osmanlı padişahının cihat ilan etmesi durumunda, Müslümanların isyan ederek sömürge devletlerini yıkacakları düşüncesi bu açılışın temelini oluşturmuştur. Kanal Seferi'nin başlatılmasındaki nedenler ve Almanya'nın acil yardım talebi ele alınmıştır. “Ara Dönem” başlığı altında, Çanakkale Cephesi'nin açılmasının bölge üzerindeki etkilerine değinilmiş ve Cemal Paşa'nın kaynakları seferber ederek 16. Kolordu ve dört tümeni

---

* Öğr. Gör., Millî Savunma Üniversitesi, İstanbul, uua.sahin@gmail.com

oluşturduğu belirtilmiştir. 2. Kanal Cephesi'nde; savaşın çetinliği, kuraklık, asker alımı, yiyecek sıkıntısı, düşman ablukası ve karaborsacılık gibi sorunlar sebebiyle bölgede kıtlık yaşandığı ve Cemal Paşa'nın çabalarına rağmen 400.000 kişinin açlık ve hastalıklar nedeniyle öldüğü ifade edilmiştir. Bölümün son başlığı olan, Sina Yarımadası'nın tahliyesiyle ilgili kısımda ise İngiliz ve Osmanlı güçleri arasındaki dengesizliğe, stratejik hatalarla istifalara, ardından yeniden tertiplenme ve iki tarafta da yeni stratejik kararlara yer verilmiştir.

“Beklenmedik Zafer: 1. Gazze Muharebesi” başlıklı ikinci bölümde (s. 71-96), Filistin Cephesi'nin Osmanlı İmparatorluğu açısından teşkil ettiği öneme dikkat çekilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, savunma hattını güçlendirmek, tesisleri onarmak ve kuvvetlerini yeniden düzenlemek için çeşitli hazırlıklara girişmiştir. Bölge ve Gazze'nin savunulması Osmanlı için kritik öneme sahipti. Ancak Osmanlı kuvvetleri sayıca ve teçhizat bakımından İngiliz güçlerine göre dezavantajlı durumdaydı. Muharebenin cereyanına bakılacak olursa, İngiliz General Edmund Allenby komutasındaki İngiliz kuvvetleri, Filistin Cephesi'nde ilerlemek amacıyla Gazze'yi ele geçirmeye yönelik bir girişimde bulunmuştur. Bu harekât, 26 Mart 1917 tarihinde başlayan 1. Gazze Muharebesi'nde İngiliz kuvvetlerinin Gazze'yi kuşatmaya çalışması ile başlamıştır fakat Osmanlı kuvvetleri, başarılı bir savunma göstererek İngilizleri püskürtmüştür. Muharebe kapsamında yapılan manevralar ve muharebenin cereyanı çeşitli haritalar üzerinde gösterilmiş ve coğrafyaya dair fotoğraflara yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm “Muhteşem Bir Zafer: II. Gazze Muharebesi” başlığını taşımaktadır (s. 97-118). Yazar, ilk muharebede elde edilen zaferin, askerlerin morali üzerindeki etkisini ve İngilizlerin daha güçlü bir saldırı yapma olasılığına karşı bilinçlenmelerini vurgular. Aynı zamanda, asıl odak noktasının Gazze değil, Irak'taki Bağdat eyaleti olduğunu savunur. Bağdat'ın tarihî açıdan imparatorluk için önemli olduğunu belirterek, bölgedeki çalışmaların genelde zayıf olan kanatları güçlendirmeyi, tahkimatları sağlamlaştırmayı ve zayıfları bütünlemeyi amaçladığını ifade eder. Osmanlı ordusunun bu bölgedeki zorluklarına değinir, özellikle Gazze'nin savunmasının denizden uzak, kumlu bir arazinin zorluğu ve aşırı sıcak çöl ikliminin etkisi altında olduğunu belirtir. Osmanlı kuvvetlerinin su kaynaklarına hâkim olmasının, suyun kısıtlı olduğu bu ortamda avantaj sağladığını ifade eder. Ayrıca, yerel köylerden temin edilen birliklerin arazi konusunda tecrübeli olduğunu ve Osmanlı kuvvetlerinin Filistin savunmasında dinî açıdan yüksek bir morale sahip olduğunu vurgular. İngiliz generali Allenby'nin önceki hatalardan ders çıkararak daha geniş bir cepheden saldırı planlaması karşısında Osmanlı kuvvetlerinin yoğun direniş gösterdiğini ancak İngilizlerin sayı ve teçhizat üstünlüğü karşısında zorlandıklarını, buna ek olarak bölgeye yapılan ikmal ve teçhizat sevkinin giderek azaldığını ve zorlaştığını belirtir.

“Zafer Arayışı” isimli dördüncü bölümde (s. 119-146) yazar, bu alanda Yıldırım Ordular Grubu'nun oluşturulmasını ve von Falkenhayn'ın liderliğini ele almaktadır. Enver Paşa, Osmanlı ordusu komutanlarını Halep'e davet ederek Yıldırım Ordular Grubu projesini açıklamıştır. Bu toplantı sırasında Cemal Paşa, Almanların Osmanlı subaylarına ve ordusuna olan güvensizliğine dair endişelerini dile

getirmiştir. Mustafa Kemal Paşa da mevcut durumu ve Alman etkilerini eleştirmiştir. Toplantı sonucunda Yıldırım projesine dair gelişmelerin izlenmesini müteakip hareket edilmesine karar verilmiştir. İlerleyen kısımlarda, Osmanlı ve Alman ordusu arasındaki yapısal farklar, von Falkenhayn'ın Osmanlı ordusundaki Alman uzmanlara yönelik eleştirileri, Orta Doğu'daki savaşın karakteristik özellikleri ve stratejik zayıflıkların anlaşılabilmesi gibi konular vurgulanmıştır. Ayrıca, Filistin Cephesi'nde yaşanan lojistik sorunlar, demir yolu kapasitesindeki kısıtlamalar ve Yıldırım projesinin uygulanmasındaki zorluklar belirtilmektedir. Metin, Mustafa Kemal Paşa'nın 7. Ordu Komutanlığına atanması ancak Filistin Cephesi'ndeki koşullar ve Osmanlı subaylarının Alman subayları ile ilişkileri nedeniyle görevden istifa etmesine dikkat çekilmiştir. Özellikle 15. Kolordunun gecikmeli varışı, birlikler arasında yaşanan firarlar, hastalıklar ve lojistik sorunlar Osmanlı kuvvetlerini zor duruma sokmuştur. Yazar, yolda firar eden asker sayısı ve firar eden askerlerin eşkıya çetelerine katılması gibi konuların cephedeki birliklerin içsel sorunlarını gösterdiğini belirtmiştir. İngilizler bu sırada Filistin Cephesi'ne deneyimli bir ordu komutanı getirmiş ve büyük bir taarruz hazırlığına girişmiştir. Osmanlı tarafında ise Yıldırım Ordular Grubu'nun kurulmasının kafa karışıklığına yol açtığı ve Osmanlı'nın lojistik eksikliklerle mücadele ettiği ifade edilmektedir. Bu durum, taraflar arasındaki güç dengesizliğini ortaya koymaktadır.

Beşinci bölüm "Felakete Doğru: III. Gazze ve Bi'rüssebi' Muharebesi" başlığını taşımaktadır (s. 147-178). Bu bölümde ilk olarak, Filistin Cephesi'nde, Yıldırım Ordular Grubu'nun kurulmasına rağmen von Falkenhayn'ın komutanlığına atanmasına karşın savunma planlarını von Kressenstein'in hazırlayıp yönetmesine dikkat çekilmiştir. Gazze'de 22. Kolordu, merkez bölgede 20. Kolordu, Bi'rüssebi'de ise 3. Kolordu olmak üzere üç savunma hattı bulunmaktaydı. Von Falkenhayn, güçlü 19. Tümen'i cephe emrine vermeden Cemame'de tutarak, olası bir çıkarmaya karşı 7. Tümen'i cephe gerisinde hazır bekletmekteydi. Daha sonrasında ise İngiliz taarruzunun kasımdan önce başlamayacağı düşüncesiyle 7. Ordu, İngiliz sağ kanadına karşı bozucu taarruz için cepheye gönderildi. Gazze'nin savunması, toprak tahkimatının iyileştirilmesine rağmen, çimento eksikliği nedeniyle beton koruganların inşa edilememesi ve yumuşak toprağın ağır topçu ateşi karşısında yetersiz kalması gibi zorluklarla karşı karşıyaydı. Von Kressenstein, İngilizlerin Bi'rüssebi'yi hedef alacağına inanarak savunma planlarını oluşturmuştur. Ancak İngilizlerin aldatma planları ve faaliyetleri, Osmanlı komuta heyetini ve subaylarını kandırması gibi görünmekteydi. Yazar ayrıca, Osmanlıların; muharebe sonucunun yenilgi ve ağır kayıpla sonuçlanması beklentisi içinde, asıl taarruzun nereye olacağı konusundaki belirsizliğin önemini kaybetmiş olmasıyla birlikte, tek amacın düşmana zarar vermek ve askerleri kurtarmak olduğu bir çaresizlik ve umutsuzluk atmosferinde bulunmasına dikkat çekmiştir.

"Ve Son: III. Gazze ve Bi'rüssebi' Muharebesi'ni Müteakiben" başlıklı altıncı bölüm (s. 179 – 187), kitabın son bölümüdür. Gazze-Bi'rüssebi savunma hattının çökmesinin ardından taarruzun odak noktası Kudüs olmuştur. İngiliz kuvvetleri elde ettikleri zaferden sonra dinlendirme ve ikmal yapma adına toparlanmayı planlamıştır. Alınan başarılar Londra'da eski Haçlı ruhunu canlandırmıştır. Allenby, İngiliz basınında İngiliz kralı Aslan Yürekli Richard'a benzetilmiştir. Ve Kudüs fethi beklenmektedir. İngiliz Kilisesi ise Noel'de halka hediye olarak Kudüs'ü sunma umudunu tutmaktadır. Allenby'in yeni hedefi

imha değil; kritik yol ve altyapı, istasyonları ve limanları ele geçirerek Osmanlı kuvvetlerini felç etmek ve kendi lojistiğini kuvvetlendirmektir. Osmanlı–Alman subayları arasında anlaşmazlıklar sürmektedir ve ortamda komuta karmaşası mevcuttur. Bu sebeple kararlar sağlıklı alınmaz ve savunma tam gücüyle icra edilemez. Von Falkenhayn 1918 yılında görevden alınmış ve yerine Limon von Sanders getirilmiştir. Yazar bu gelişmeyi olumlu olarak yorumlar ve Limon von Sanders liderliğinde Yıldırım Ordular Grubu'nun bir nebze toparlandığını belirtir. Başarılı savunmalar icra edilmiş fakat yeterli desteğin alınmaması ve kayıpların artması nedeniyle 19 Eylül 1918'de başlayan taarruz karşısında tutunulamamış ve cephe yarılmıştır. Gösterilen olağanüstü cesaret ve fedakârlığa rağmen 1 Ekim'de Şam, 25 Ekim'de Halep düşmüştür. Yıldırım Ordular Grubu'nun çoğu ise imha edilmiş ve düşman kuvvetleri, Anadolu'nun hududuna ulaşmıştır. Yazar, I. Dünya Savaşı'nın kanlı muharebe meydanlarından mağlubiyet ile ayrılacak da; başarılı, kabiliyetli ve cesur yeni nesil komutanların ortaya çıktığını belirtmiş ve Kurtuluş Savaşı'nda zafere giden yolu da bu komutanların açtığını öne sürmüştür.

Mesut Uyar, *Sonun Başlangıcı: Filistin Cephesi ve Gazze Muharebeleri* adlı eserini ATASE Arşivi gibi yerli kaynaklarla birlikte yabancı kaynaklar üzerine de yaptığı araştırmaları sonucunda kaleme almıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda ittifakın ana üyesi Alman İmparatorluğu tarafında düşman kuvvetlerini üzerlerine çekme yolu ile Batı Cephesi'ndeki baskıyı azaltmanın hedeflendiği fakat bizim için hem konum hem de dinî ve ulusal bağlar doğrultusunda kritik önem arz eden Filistin Cephesi'ni; dönemin zorlukları, içinde bulunulan imkânlar ve düşman üstünlüğüne rağmen, Alman-Osmanlı komuta heyetleri arasındaki iletişim kopukluğu ve fikir ayrılığı faktörleri dâhilinde incelemiştir. Savaşın başından sonuna kadar İngilizlerin sahip olduğu ateş gücü ve teçhizat üstünlüğünün defalarca haklı olarak hatırlatıldığı, tarihimizde unutulmaya yüz tutmuş Gazze Muharebelerinde kahraman ordumuzun gösterdiği olağanüstü cesaret ve fedakârlıklar tekrar keşfedilmek istenmiş ve arz ettiği öneme dikkat çekilmiştir.